

van jelen, mint a milyenben a víz elfőzésekor az oldatból kiválik. E föltevésnek megfelelően a mennyiségi meghatározás azon kezdődött, hogy már elpárolgotatás és kristályosítás révén igyekeztek a mennyire lehet, a szilárd alkotrészeket egymástól elválasztani. Minthogy azonban az elválasztás a vízben könnyen oldható (a levegőn megnyirkuló) sók miatt nem könnyű, egy kis fogással éltek, a mi abból állott, hogy a víz száraz és mérlegezett maradékából eltávolították először az alkoholban oldható részt, azután azt, a mi nyolczszor annyi hideg és azután azt, a mi ötszázszor annyi forró vízben oldódott; úgy hogy végre négy különböző részletet kellett megvizsgálni.

Érdekes, hogy Nyulas a vizet szűkszájú edényekből párolgattatta el. Azt mondja, hogy Lavoisier-rel tart, a ki a nagy fölületet csak közönséges hőmérsékletnél, levegőre kitett folyadékok elpárolgotatására ajánlja. Ha a folyadék forr, az elpárolgást a hő sietteti, de ha nagy a fölület, a lehülés is nagyobb s ennek következtében lassúbb az elpárolgás. Ez a magyarázat első pillanatban meggyőző, azonban a tapasztalattal teljesen ellenkezik.

Nyulas dolgozataihoz külföldi porcellán és üvegedényeket használt, mivel az erdélyi cserépedények olyan rosszak, hogy a vizet átbotcsátják, az üvegedények pedig otrombák, nem tiszták és hamar elhasadoznak. Különben abban az időben a hasadt lombikokat (haskókat) és retortákat (nyakadólt üvegeket) czél-szerűen értékesítették; ezeket használták

finom csapadékoknak folyadékoktól való elválasztására, mert a hasadékon csak a folyadék szivárgott át; valamint akkor is, ha olyan folyadékokat kellett megszüntetni, a melyek a papírt megrágták volna.

Nyulas bécsi súlyokkal mérlegezett; a törtreszeket nem tizedrészekben fejezi ki, mert hazafi-társai a decimális számításához még nincsenek hozzá szokva. A francia tudósok részéről hangoztatott mértékrendszer-egységesítés erős visszhangra talált nála, s kétségkívül francia hatás következtében mondja azt, hogy szerencsés egyezés volna, ha a tudósok mindenütt egyenlő mértékkel élnének s nem volna annyiféle mérték és súly, a hány féle ország (I. k. 34. l.). Miután megtörténik, hogy ugyanazon országnak egyik helysége másféle mértékkel mér mint a másik, megjegyzi, hogy ő az Erdélyben használt mértékekkel mért ugyan, azonban az ő köbhüvelyke, fertálya és kupája olyan volt, hogy a köbhüvelykbe 264, a fertályba 5280, a kupába pedig 21,120 grán 10 R. fokú víz fért.

Azon korszak chemikusainál is már nagy figyelemben részesült a kémhatás érzékenysége.

Miután Bergman, Westrumb, Winterl, Götling az érzékenység határát felemlítik, ő mindig ellenőrizte az értékeket s a kémhatások megbízhatóságát többször észrevétellel is kíséri (I. k. 67. l. 88. l. 92. l. és egyebütt is).

(Vége következik.)

DR. ILOSVAY LAJOS.

ADATOK HONI MADARAINK NÉPIES ELNEVEZÉSEIHEZ.

A ki mindazon félszedségeket és hiányokat ismeri, a melyek honi madaraink elnevezése dolgában léptenyomon szemünkbe ötlenek, nem kételkedik, hogy a bajon csak úgy segíthetünk, ha mem új neveket csinálunk, hanem a nép száján élt és élő neveket

keressük fel s ezeket alakítjuk át a magyar nyelv szellemében a családok, nemek és fajok megjelölésére.

Népünk természetes józan eszével a nemekben elég jól különböztet, sőt gyakran a fajnevet is találóan megadja. Azonkívül a népünk ajkán élő madár

nevek nemcsak kész fogalmakat adnak kezünkbe, hanem figyelmeztetnek az utakra is, melyeken az a név a nép ajkán kifejezésre jutott. E keletkezés nyomait kutatva, reájtunk arra is, hogy milyen felfogás uralkodik egyik-másik madárról a nép körében. Ezt pedig tudnunk legalább is oly érdekes, mint tudni a madárfajok helyes magyar neveit.

E két okból évek óta gyűjtém a nép száján most is élő és használatos madárelnevezéseket. A Dunántúl majd mindegyik megyéjében megfordulok, Pozsony megyében két évig laktam s az itt élő madarak tájneveit mindig figyelemmel kísértem; a mult évben pedig több hónapra a Velencei-tó mellé telepedtem ornithológiai megfigyelések és gyűjtések céljából; ellátogattam Fehérmegye egyéb mocsaraihoz is, mely kirándulások alatt a madarak elnevezéseit a halászok szájáról lestem el, kikérdeztem romlatlan nyelvű magyar embereket, hogy jelöli meg az ő beszédök a különböző szárnyasokat. Fehérmegyéből Erdélybe indultam; beutazván egy jó részét, az ott dívó madárelnevezéseket szorgalmasan feljegyeztem. Hogy a gyűjtött anyagot megszorítsam az alföldi népies madárnevekért L a k a t o s K á r o l y-hoz folyamodtam, ki szíves készséggel küldött számos tiszamenti madárnevet Szeged és Csongrád vidékéről.

I. **Rapaces.** A ragadozó madarakat faj szerint legkevésbé tudják megkülönböztetni hazánkban. Rendesen három csoportba osztják őket: *sas*, *kánya*, *karvaly* vagy *vércse*. A különbséget legfeljebb *nagy* vagy *kis* jelzővel fejezik ki. Egyeseknek azonban eredeti jó népies nevek is van.

Milvus regalis, auct. kurhéjja (Alföld), hejő, vagy hejjő (Zemplénmegye).

Cerchneis tinnunculus, L. vércse, vörös vércse, vírcse (Vasm., Sopronm.), széjjeljádzó (Erdély).

Erythropus vespertinus, L. szürke v. kék vércse (Alföld).

Hypoptriorchis aesalon, L. Ezt a

nép rendszeren az Acc. nesus-sal zavarja össze.

Falco subbuteo, L. fekete vércse (Zalam., N.-Kanizsa), herjóka (Békésm.).

Falco peregrinus. Tunnstall. Hegyesszárnyú kánya (Szeged), galambfogó héja (az Alföld egyes helyein), karvaly, héja (Győr, Vasm., Sopronm.).

Astur palumbarius, L. ölyv, ölü (Alföld), héjja (Vasm.). Rendesen az előbbivel összezavarják.

Accipiter nisus, L. verebésző (Alföld), karvaly (Vasm., Zalam.).

Pandion haliaëtus, L. halászsas (Fehérmegye).

Aquila imperialis, Bech. pusztai sas (Alföld).

Aquila fulva, L. pallagi sas (Alföld).

Aquila naevia. Wolf. sáporogó vagy réczesas (Erdély).

Haliaëtus albicilla, L. réti vagy tavi sas, néhol halászsas (Alföld).

Archibuteo lagopus, Brünn. ószkánya (Szeged, Hódmezővásárhely), ülü vagy ülö; pallagi kánya (Alföld).

Buteo vulgaris, L. kánya, pallagi kánya (Alföld), tikhordó kánya (Zalam.) tikölő kánya (Vasm.), sió kánya, síró hangja után (Somogym.), huszársas (Fehérm.). E madárra az ölyv nevet a nép nem igen használja.

Circus aeruginosus, L. tavi sas, nádi sas (Fehérm.), sas, tavi sas (Alföld). A többi *Circus*-okat fehér vagy szürke kányának mondják. Sőt a tojókat és barna példányokat az Alföldön bagolynak vagy bagónak is hívják, a mi éles megfigyelő tehetségre vall, mely észreveszi ezek bagolyszerű fejét.

Strix flammea, L. gyöngyös, sívó vagy sívító bagoj (Erdély).

Athene noctua, L. halálmadár (Vasmegye, Sopronm.), csuvik, kukik (Fehérmegye, Zalam., Somogym.). A többi baglyot, ha fület hord füles bagoly vagy bagolnak, ha nem hord, bagolynak mondja a nép. Erdélyben bagój, az Alföldön bagó. Csak az egy *Brachyotus palustris*-t, mivel mezőkön is előfordul, mezei bagolynak vagy bagónak is nevezik.

II. *Fissirostres.*

Caprimulgus europaeus, L. lappanyú, kecskefejő, kecskeszopó vagy tehen-fejő (Alföld).

Cypselus apus, L. visító vagy fekete fecske (Erdély), kőfali fecske (Vasm.).

Hirundo rustica, L. istenfecske (Fehérm.), föcske (Vasm.). A *H. urbicá*-t rendszeren szintén csak »föcskének« hallottam nevezni; a Velencei tavon azonban ezt a parti fecskével tévesztik össze.

Hirundo riparia, L. parti föcske (Fehérm.), marti fecske (Erdély).

III. *Insessores.*

Cuculus canorus, L. kakuk, kukuk, kakukmadár (Dunán tul), kukóka (Zemplén). A tollazatra különböző fiatal Győrme gyében »gyöngykakuk«-nak hívják.

Merops apiaster, L. gyuggyóka (Balatonmellék), gyurgyóka (Baja), földi rigó (Debreczen), putypuruty (Doborgáz, Vajka Pozsonym.), török fecske (Csallóköz).

Alcedo ispida, L. jégmadár (Vasm.), halászmadár (Veszprém.).

Coracias garrula, L. zöld kánya (Sopron-, Vas-, Zalam.), szaricsóka (Alföld), zöld vagy kék csóka (Erdély), zöld vagy vaskánya (Pécs), zöldcsóka (Veszprém).

Oriolus galbula, L. arany málinkó, sárga rigó (Dunántúl), sárga rigó (Alföld), sárga relye (Gömör), szolgabíró (Borsod).

IV. *Coraces.*

Sturnus vulgaris, L. seregil, seregél (Vas-, Sopronm.), seregje (Alföld).

Corvus cornix, L. szürke kánya (Vas-, Sopron-, Somogym.), tarka varnyú (Alföld).

Corvus corone és *frugilegus* fekete kánya (Dunántúl legtöbb helyen), fekete vargyú (Fehérm.). A debreczeni, vásárhelyi, orosházi és szentesi s más vidéki nép az Alföldön a szín jelzésén kívül még más nevet is ad a fekete »varnyúnak«; »pápista varnyú«-nak mondja. A kétszínű varjut pedig »kálomista varnyú«-nak nevezi. A nép azt is kitalálta, hogy a kálomista varjú

»ködment hord a hátán«, miért is »ködmenhátú varnyúnak« is csufolják az Alföldön. Fehérmegyében a *Cor. cornix*-re *szürdölmányos vargyú* nevet is hallottam.

Garrulus glandarius, L. mátyás (Vas-, Sopron-, Pozsonym.), helyenként szajkó.

V. *Scansores.* A harkályokat az Alföldön *favágók*-nak mondják; faj szerint kis vagy nagy jelzöt tesznek a génusz név elé. Dunántúl legtöbnyire a *harkály* név szokásos; de hallottam *fakopogató*, *fakopogtató* elnevezéseket is, és a kisebb fajúakra *harka* nevet.

Sitta europaea, L. höcs vagy höcsök (Zala-, Somogym.), kék küllő, tüj-tüj (Erdély); kurta-kalapács (Zemplén).

Certhia familiaris, L. fatetű (Veszprém).

Gecinus viridis, L. zöld küllő, zöld harkály (Vasm.), küllő vagy sárküllő, mivel néha a földre is száll (Alföld).

Upupa epops, L. babuta, bugybóka (Zala-, Somogym.), budoga (Pécs), büdösbanka (Zemplén).

VI. *Captores.*

Lanius excubitor, L. szőri szarka vagy még inkább bábaszarka (Alföld), szarkagábor (Vas-, Zala-, Somogym.), szarkakergető vagy cserregő, szarkakergető (Erdély).

Lanius collurio, L. vasfejű gábor, gáborgyán (Vas-, Sopron-, Zala-, Somogym.), csettegető gébics (Veszprém), koszorús gébics (Baja).

Muscicapa grisola, L. légyfogó madár (Vasm.), légykapó (Alföld).

Bombycilla garrula, L. csonttollú madár (Pécs).

Troglodytes parvulus, L. ökörszem, tüskebujkáló (Vas-, Zala- és Sopronm.).

Poecile fonticeti, Wall. barátczinege (Dunántúl).

Parus major, L. czinege (Dunántúl).

Parus coeruleus, L. molnár vagy kék czinege (Vasm.).

Parus cristatus, L. bóbás czinege (Erdély).

Accredula caudata, L. őszi apó (Erdély), dorongfarkú czinege (Györm.), bába-czinke (Zemplén).

Panurus biarmicus, L. nádi czinege (Fehérm.).

Aegithalus pendulinus, L. fügemadár (Pestm.).

A *Sylviák*-at Dunántúl leginkább »poszátának vagy tüskebujkálónak«, Erdélyben »csaláncsapóknak« hallottam nevezni. Megkülönböztetik a *Sylvia atricapillát*, melynek neve Dunántúl barátfülemile és papfülemile (Zalam.).

Sylvia nisoria, Bech. kerti fülemile (Baja).

Hypolais salicaria, Bp. cigánystiglicz (Baja).

Az *Accrocephalus* és *Calamoherpe* fajokat faj szerint nem igen különbözteti a nép; nádi veréb közös név alá fogja.

Merula vulgaris, Leach. fekete rigó (Dunántúl).

Turdus pilaris, L. fenyvesmadár (Vas-, Sopronm.). Egyébként a többi rigófajt mind a *Turdus musicus* húros rigó vagy húros madár néven hívják Dunántúl.

Monticola saxatilis, L. körösztyös veréb (Veszprém). A hím hátán lévő fehér keresztalakú foltról. Erdélyben »kövi rigó« nevet hallottam.

Ruticilla thytis, L. vörösfarkú (Vasm.).

Luscinia minor, Ch. L. Br. fülemile (Dunántúl).

Luscinia philomela, Brech. Erdélyben a közönséges fülemülét »magyar fülemülének« hívják, ezt pedig egyszerűen fülemülének, erdei fülemülének.

Dandalus rubecula, L. vörösbegy (Vasm.).

Pratincola rubicola, L. fekete stiglicz (Baja), csanálcsúcs (Erdély).

Pratincola rubetra, L. karógébics (Erdély).

Motacilla alba, L. borozda billegető (Fehérm.), leánykamadár (Erdély), barázda billegető (Vas-, Sopronm.).

Budytes flavus, L. sárga barázda-billegető (Vas-, Sopronm.).

Az *Alauda* és *Anthus* fajokat a nép ritkán különbözteti meg; néha azonban azt *pacsirtának*, emezt *pípiskének* nevezi.

Galerita cristata, L. bubos pityer (Vas-, Sopronm.), pipiske (Alföld).

Alauda arvensis, L. mezei pacsirta vagy pacsirta (Dunántúl).

Miliaria europaea, Swans. sordély, sordé (Erdély, Fehérm.), surgyé, surdély, sordély (Alföld), csicsiri (Zala-, Somogy-megye), kölesmadár (Felső-Magyarország).

Emberiza citrinella, L. sármán, sármány (Dunántúl legtöbbnyire), sárgyóka (N.-Kanizsa), sármánkó (Erdély).

Emberiza hortulana, L. Baján — mint Lovassy írja — ezt hívják citromsármánynak és az *Emberiza citrinella*-t kerti sármánynak.

Emberiza cia, L. ostoba sármány (Erdély).

Montifringilla nivalis, L. nikovicz (Vasmege), fenyőpinty (Erdély).

Fringilla coelebs, L. pintyőke (Dunántúl).

Passer domesticus és *montanus* a nép szemében egy faj, mindkettő veréb; csuri (Veszprém, Székesfehérvár), pirip (Sz.-Ágotha, Fehérm.).

Coccothraustes vulgaris, Pall. kosorrú veréb (Debreczen), meggyvágó (Pécs, Erdély), kerempác (Vasmege).

Ligurinus chloris, L. grinling (Köszeg), rütyü (Alföld), kredling (Zala-, Somogy-, Veszprém.).

Chrysomitris spinus, L. csiz (Felső-Magyarország), csizik (Alföld), czájszli (Vas-, Sopron-, Veszprém.).

Carduelis elegans, Steph. stiglicz (Dunántúl), stiglicz (Alföld); a fiatalokat hangjuk után Veszprémben »czibek« néven nevezik, Zalában »czibebek«.

Cannabina sanguinea, Lanelb. kendericze (Dunántúl).

Pyrrhula europaea, Vieill. gimpli (Vas-, Sopronm.), süvötyő (Erdély).

Loxia curvirostra, L. keresztorrú madár (Erdély).

IX. *Columbae*.

Columba palumbus, L. örvös vagy örvösgalamb (Dunántúl).

Columba oenas, L. vadgalamb, kék-galamb (Dunántúl).

Turtur auritus, Ray. gerlicze, gili-
cze (Dunántúl).

X. *Rasores*.

Tetrao urogallus, L. vadpáva, vad-
kakas (Erdély), fajd vagy fajdkokas
(Vasmegye).

Tetrao bonasia, L. mogyorótyúk (Er-
dély), császármadár (Trencsén-, Nógrád-
megye).

Sterna cinerea, L. fogol, fogoly-
madár (Dunántúl).

Coturnix dactylisonans, Meyer. für
vagy fürgy (Vas-, Sopronm.).

XI. *Grallae*.

Glareola pratincola, Briss. széki csér
vagy pirpió (Alföld, az utóbbi név hang-
utánzó), száki csire (Hortobágy).

Otis tarda, L. túzok, túzi (egy komá-
rommegyei embertől így hallottam).

Oedicnemus crepitans, L. pallagi
vagy homok-sneff (Alföld), ugartyúk
(Csallóköz), túzok-sneff (Erdély).

A *Charadrius*-okat úgy mint a *To-
tanus* és *Tringa* fajokat népünk »sneff«-
nek hívja; egyeseket azonban vagy nagy-
ság vagy szín vagy hang után különböz-
tet. A Velencei tó mellett a *Charadrius
minor*-t és *hiaticulá*-t »sármadár«-nak
hallottam nevezni. Mídon a lilék és
parti-sneffek elnevezései után tudakozód-
tam a »tóbírónál«, ki már 45 év óta járja
e vizeket, s kérdeztem, hogy az itteni
halászság hogy hívja azokat, ezt felelte:
»Mi csak sneff-nek mondjuk, de mon-
tuk szandalin-nak is.« Ez pedig már a
német »Sanderling« vagy »Sandläufer«
szóból származott az ő nyelvükre s az
öreg oly szégyenkezve ejté is azt ki,
mintha csak tudta volna, hogy a tómel-
léki magyar nyelv ilyen fajta szót nem
szível meg.

Vanellus cristatus, L. bébicz (Fehér-
megye); bíbicz, klébicz (Zemplén).

XII. *Grallatores*.

Ciconia alba, Bech. gólya, góla (Du-
nántúl), gója (Erdély).

Platalea leucorodia, L. kanalas gém
(Sopronm., Balatonmellék), kalanas gém
(Erdély).

Falcinellus igneus, Leach. zsidó-
madár (Balatonmellék), batta (Alföld).

Ardea cinerea, L. szürke gém (Al-
föld, Velencei tó, Fertő, Vasm.), gém-
fogó, géncs (Csongrádm.). Az Alföldön
fosó gémnek is mondják s itt az *Ardea
purpurea*-t vörös gémnek nevezik. A Ve-
lencei tó környékén ellenben a *purpu-
rea* a fosó gém. Az *Ardea cinerea*-t
Pestmegyében »darugém«-nek is hallot-
tam nevezni.

Ardea egretta, Bech. kócsag vagy
török kócsag (Alföld), kócsag vagy kó-
tyag (Fertő, Fehérm.), lovas vagy lábos
kócsag (Biharm.).

Ardea garzetta, L. kis kócsag, fattyú
kócsag (Alföld), fehér bakcsó (néhol
Csongrádban).

Ardea ralloides, Scop. kakcsó (Hód-
mezővásárhely), hajas-, galamb-, sárga
kócsag (Alföld). A velencei halászok e
madarat »fehér panni«-nak mondják.

Ardetta minuta, L. fakutya (Cson-
grádm.). Szeles időben ugyanis olyan
forma hangokat ad, melyek távolról kis
kutya ugatására emlékeztetnek. Velen-
czen általános neve »panni, bűdös panni,
panna«, Pécssett »nádmászó«.

Nycticorax griseus, Strickl. bakcsó
(Tiszamentén), vakvarjú (néhol az Al-
földön, Velencei tó vidékén).

Botaurus stellaris, L. nádi bika (Al-
föld), bölömbika (Fertő, Velencei tó).

Crex pratensis, L. haris (Vas-, Sop-
ronm.), két-kés (Pécs).

Gallinula chloropus, L. vízi tyúk (Al-
föld, Fehérm.). A többi apróbb *Galli-
nula*-félélt »vízi csirke« néven ismerik az
Alföldön, »vízi csibe« néven a Fertőn,
Velencei tavon.

Fulica atra, L. sárca (Velencei tó).
Tavasszal, ha kérdezi az ember a halá-
szokat, hogy megjöttek-e már a sárcsák,
— ka megjöttek azt felelik: »Meg ám!
mán mindenfelé csikorognak.«

XIII. Scolopaces.

Numenius arquatus, Cuv. szélkiáltó (Alföld), goizer, póling vagy pólicz (néhol az Alföldön), gojzer, gujzer (Fertő, Velencei tó).

Limosa aegocephala, L. lotyósneff (Alföld), goda (Szamosmentén).

Gallinago scolopacina, Bp. báránysneff, sártyúk (Csallóköz), mórsneff (Fehér-, Sopron-, Vasm.).

A *Totanus*-okat a Velencei tónál csak »sneff«-nek hívják; jelzőül csak a kis, nagy, fehér vagy fekete fordul elő.

Totanus calidris, L. esősneff (Alföld), mert nyugtalan repkedésével mintegy megjósolja az esőt.

Totanus ochropus, L. füttyülő sneff, cigány- vagy galamsneff (Alföld).

Actitis hypoleucos, L. parti vagy kis-sneff (Velencei tó).

Machetes pugnax, L. czivakodó sneff (Alföld), veszekedő madár (Erdély).

A *Tringa*-kat Fehérmegyében sármadaraknak, parti sneffeknek szokták nevezni.

Himantopus rufipes, Bechst. gólyasneff (Velencei tó), gólyasneff vagy széki szarka (Alföld), gója sneff (Erdély).

Recurvirostra avocetta, L. hajóorrú sneff (Tiszamentén), nagy fehér sneff (Alföld).

XIV. Anseres.

Anser albifrons, Bech. lilik, lengyel-lúd vagy liba (Alföld), gyöngyvér vagy gyöngyér (néhol az Alföldön).

Anser cinereus, Meyer. töke vagy vadlúd (Fehérm.). A velencei halász, ha egy vadlúd elszakad a »fókájától« s egyedül gágogva keresi a csapatot, azt mondja: kajdácskodhatik, míg megtalálja pajtásait«. Ha a ludak hálótanyára szálltak s a vízben lucskolnak, közbe-közbe egyet gágogva, azt mondja: »zajognak a ludak«. Ide-oda repdeső ludcsapatokra pedig: »bojognak a ludak«. A lúd vékony hangú gágogására azt mondja, hogy »rijj«. Mídon a vetésen legelő ludak este a pusztai víz-állások és kopolyák felé húznak, meg-

különbözteti az »áthúzó ludat« a »szálló lúd«-tól.

Spatula clypeata, L. kanalas kacska vagy kácsa (Alföld), lapátorrú kacska (Tiszamentén), butaorrú récze (Velencei tó), kanálorrú récze (Fehérm.).

Anas boschas, L. zöldfejű kacska (Alföld). Alföldön a réczéket mindig kacsának, kácsának vagy ruczának hívják.

Anas acuta, L. fáczányfarkú récze (Fertő).

Anas querquedula és *circia* racserli, bőjti récze, csörgő récze (Fehérm.).

Fuligula ferina, L. barátrécze, vörösfejű récze (Velencei tó).

Fuligula nyroca, L. cigányrécze, bukdácsoló cigányrécze és főleg csokoládé-récze (Velencei tó).

Anas strepera, L. kendermagos récze (Velencei tó).

Clangula glaucion, L. jeges récze (Velencei tó).

A *Mergus*-féléket az Alföldön és a Velencei tónál is jeges réczének nevezik.

Erismatura leucocephala, Scop. bikafejű vagy kékorru récze (Velencei tó).

XV. Colymbidae.

Podiceps cristatus, L. nagy bujár, dunai bujár (Velencei tó), szakállas vöcsök vagy sárca (Erdély); dáré vöcsök (Csongrádm.). Mikor a nagy bujárak hangosan szólnak a nádban, a velencei halász azt mondja: káromkodnak. S mikor lucskolnak a vízben: csobognak.

Podiceps rubricollis, Gm. dunai bujár (Velencei tó).

Podiceps nigricollis, Sundew. gombóc vagy csicseri bujár, füttyülő bujár (Velencei tó).

Podiceps minor, Gm. kis bujár (Velencei tó).

Colymbus arcticus, L. jeges bujár (Velencei tó).

Carbo cormoranus, L. kárókatona (Velencei tó), gyöngyvér (Vajka, Csallóköz).

XVI. Laridae.

A *Lestris*-féléket a Velencei tónál így hallottam nevezni: »halfarkas«.

Larus canus, L. nagy halászmadár (Velencei tó).

Xema minutum, Pall. kis halászmadár (Velencei tó).

Xema ridibundum, L. nagy vagy dunai halászmadár, vízi galamb (Velen-

czei tó), hógalamb (Csallóköz), csüllő (Erdély).

Sterna fluviatilis, Naum. kis halászmadár (Velencei tó), halkapó (Alföld), czerkó (Tiszamentén).

Hydrochelidon nigra, Boie. kis fekete halászmadár, sörje (Velencei tó), fekete csér vagy czerkó (Alföld).

CHERNEL ISTVÁN.

AZ ÁLLATOK VÁNDORLÁSA A SZUEZI CSATORNÁBAN.

A Szezi csatornának, melyen mai napság 3000 hajónál több fordul meg évenként, eme kereskedelmi jelentőségén kívül még kiválóan tudományos érdeke is van. Sok állat utazik rajta le s fel, s a két tenger faunája egyesül és összeolvad egymással. Állatgeografiai észleletekre nincs a földkerekségén kedvezőbb hely mint a két tenger összefolyása.*

A két tenger 150 kilométer távolságban érintkezik egymással; de mennyire elüt a Port-Said meg a Szezi közeli állatvilág egymástól!

Port-Saidnál, Marseille, Nápoly vagy Trieszt partjain majdnem mindenütt ugyanazon állatfajokra akadunk. Ez a Földközi-tenger faunája, mely szoros kapcsolatban áll az Atlanti-tenger faunájával.

Egészen más képet nyújt Szezi tengervilága. Itt a halpiacz a Vörös-tenger lakosait tárja elének, a minőket néha Singaporenál vagy a távoleső Philippiszigetek partjain szemlélünk.

A két tenger lakói között lévő ellentét nemcsak természetbuvárnak, hanem minden embernek feltűnő. Ennek magyarázata földünk történetében rejlik.

A Vörös-tenger állatvilága az Indiai-óceán medréből ered. A Földközi-tengerig nem juthatott, mert ez hosszú geológiai idők óta el különülve a Vörös-tengertől. A Szezi földszoros vá-

lasztó falat vont a tenger két állatterülete közé. A választó fal ledőlt, s a két tenger lakosai közlekedhetnek egymással. Kérdés csak az, miként történik ez a közlekedés.

De vajjon miért is vándorolnak az állatok egyik területről a másikra?

Azért, a miért egyáltalában az ember is vándorol. Leggyakoribb ok a rideg szükség, mely az embert hazájának fukar talajáról eltereli. Egészen hasonló okok hatnak az állatvilágra is. A hol valamely állatfaj elszaporodik, s az eledel megcsappan, onnan sokan kivándorolnak, hogy saját fenntartási ösztönüknek eleget tegyenek.

Hogy milyen mértékben szaporodhatnak el a sósvizek lakója, bizonyítja a Szezi csatorna északi végén fekvő Menzaleh-tó. Ennek kiterjedése mintegy 180,000 hektár, s halállománya oly rendkívül nagy, hogy Egyiptom a bérbe adott halászatból évenként 1 1/2 millió frankot kap, pedig e tónak zátonyain és partjain temérdek sirály, kócsag, gém és pelikán él, melyek Brehm számítása szerint, naponként vagy 600 mázsa halat fogyasztanak el.

A hol a vizek ily mértékben népesek, ott az eledelnek nagy mértékben kell fogynia, s elébb-utóbb be kell állnia az állattársadalmi szükségnek.

Felületesen tekintve, úgy látszik, mintha a Szezi csatornán való vándorlás az állatoknak igen könnyű volna, tényleg azonban fölötte bonyolódott. A mily eltérő a szóban forgó állat-

* V. ö. Term. tud. Közl. XIV. köt. 371. l.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.